

Comparing the Position of Afghanistan and Pakistan in the “Belt and Road Initiative”

Sayed Nael Ibrahim^{1*}, Mustafa Aqeli², Mandana Tisheyar³

¹ Faculty Member, Journalism Department, Journalism and Communications Faculty, Rana University, Kabul, Afghanistan (Corresponding author: nael.ibrahimi1394@gmail.com)

² Faculty Member, Political Science and International Relations Department, Law and Political Science Faculty, Rana University, Kabul, Afghanistan (mustafa_aqeli@hotmail.com)

³ Faculty Member, Asian Studies Department, ECO Higher Insurance Institute, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran (mandana.tisheyar@gmail.com)

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

PP: 1-28

Received:
21/ 11/2025

Accepted:
24/ 03/2026

Published:
09/ 05/2026

Background and Objective: Afghanistan and Pakistan, as two countries that have consistently had challenging relations, have always attracted the attention of global actors. In the past, Western countries—especially the United States—sought to maintain a presence in these countries and aimed to make them dependent on the West within the framework of neoliberal policies. Today, China, through a policy of economic pragmatism, seeks to expand its influence using economic tools. In this context, the objective of this article is to compare the positions of Afghanistan and Pakistan within the Belt and Road Initiative.

Method: This research adopts a qualitative approach and utilizes interpretive content analysis. The sampling method is purposive, and both data collection and analysis have been conducted qualitatively.

Findings: Afghanistan and Pakistan, as regional partners of China, have drawn serious attention from Beijing. The geographical location of both countries is the main variable that places them at the center of China’s foreign policy. Within its economy-oriented foreign policy, China seeks to create economic interdependence by engaging these two countries, aiming to use it as an alternative model to Western globalization. One of the most significant differences between the positions of these two countries is the greater importance of Pakistan, which, in addition to economic objectives, also serves a political purpose (reducing India’s influence).

Conclusion: Both Pakistan and Afghanistan hold important positions in this initiative. Pakistan has managed to align itself with China’s economy-oriented foreign policy, whereas Afghanistan, despite China’s efforts, remains distant from achieving economic interdependence.

Keywords: Afghanistan, Belt and Road Initiative, China’s economy-centered foreign policy, interdependence theory, Pakistan.

Cite this article: Ibrahim, Sayed Nael; Aqeli, Mustafa and Tisheyar, Mandana. (2026) Comparing the Position of Afghanistan and Pakistan in the “Belt and Road Initiative”. *Ghalib Journal*. 15 (1).1-28. <https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.I.1.1>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

1. Introduction

Afghanistan and Pakistan, as two important countries in South and Southwest Asia, have consistently been at the center of geopolitical competition among global powers. Their strategic geographical location—linking Central Asia, South Asia, and West Asia—has made them significant actors in regional connectivity projects. In the past, Western countries, particularly the United States, attempted to integrate these two countries into the framework of the global neoliberal order through political, security, and economic mechanisms.

However, in recent decades, the China has adopted a different approach in its engagement with these countries by pursuing an economy-centered foreign policy grounded in geoeconomic pragmatism. In this context, the Belt and Road Initiative (BRI), as China's most important strategic foreign policy project, has provided a platform for expanding economic cooperation, strengthening regional connectivity, and creating mutual economic interdependence among countries located along its routes.

Both Afghanistan and Pakistan hold considerable importance within this initiative due to their transit and geopolitical positions; however, their levels of participation and strategic significance are not identical.

The main research question of this study is: What position do Afghanistan and Pakistan occupy within the Belt and Road Initiative in the framework of China's economy-centered foreign policy?

Based on the theory of economic interdependence, the main hypothesis suggests that China seeks—through expanding infrastructural and economic cooperation with Afghanistan and Pakistan—to shape a new model of regional integration that may function as a relative alternative to the Western model of globalization.

2. Methodology

This study is applied in terms of purpose and qualitative in nature, and it employs the method of interpretive content analysis. The research population consists of scholarly sources related to China's foreign policy, the Belt and Road Initiative, economic interdependence theory, and the regional relations of Afghanistan and Pakistan.

Sampling was conducted through purposeful selection, and data were collected from specialized academic books, peer-reviewed journal articles, policy documents, analytical reports from strategic research centers, and official sources related to the Belt and Road Initiative.

During the data analysis process, an initial deep and iterative reading of texts was undertaken to achieve an overall understanding of meaning. Subsequently, open coding was conducted based on semantic units related to the geopolitical, economic, and strategic positions of Afghanistan and Pakistan. In the next stage, the extracted concepts were organized into analytical categories. Finally, through constant comparison of data and application of the theoretical framework of economic interdependence, a layered interpretation of the positions of these two countries within the Belt and Road Initiative was reconstructed.

3. Findings

The findings indicate that the Belt and Road Initiative, as the most important instrument of China's economy-centered foreign policy, is designed around the creation of a network of regional economic interdependencies aimed at strengthening infrastructural connectivity, facilitating trade flows, and expanding China's economic influence at both regional and global levels.

The results of data analysis show that Pakistan is considered one of China's most important strategic partners in the implementation of the Belt and Road Initiative. The China–Pakistan Economic Corridor (CPEC), as one of the core projects of this initiative, plays a key role in connecting China to open waters through the Gwadar Port. In addition to its economic significance, this corridor provides China with a geopolitical advantage by reducing its dependence on maritime routes under the influence of Western powers. Furthermore, cooperation between China and Pakistan within this framework serves an important function in balancing the regional influence of India.

In contrast, although Afghanistan is geographically located at the crossroads of Central Asia, South Asia, and West Asia, its level of participation in the Belt and Road Initiative remains more limited compared to Pakistan. One of the principal factors behind this situation has been security challenges, weak economic infrastructure, and political instability. Nevertheless, China has attempted—through investments in infrastructure, energy, and transportation sectors—to facilitate the gradual integration of Afghanistan into this initiative.

The findings also demonstrate that China's economy-centered foreign policy toward Afghanistan and Pakistan is based on the gradual creation of mutual economic interdependence. Such interdependence can contribute to strengthening regional stability, reducing security tensions, and expanding economic cooperation among regional states. Overall, the comparative analysis shows that Pakistan, due to its stronger infrastructural capacity, more active transit role, and more effective geopolitical position, holds a more prominent status than Afghanistan within the Belt and Road Initiative.

4. Conclusion

The main objective of this study was to compare the positions of Afghanistan and Pakistan within the framework of China's Belt and Road Initiative. The findings reveal that both countries are important in China's economy-centered foreign policy due to their geographical locations and transit capacities; however, their levels of importance are not identical.

The results are consistent with previous studies emphasizing Pakistan's central role within the China–Pakistan Economic Corridor and indicate that Afghanistan has not yet succeeded in transforming its potential capacities into an effective strategic position.

Based on the analysis conducted, China—through the Belt and Road Initiative—seeks to establish a network of regional economic interdependence that may be interpreted as an alternative model to Western-led globalization. In this context, Pakistan has been able to align itself more effectively with this strategy, whereas Afghanistan continues to face structural limitations.

It is recommended that Afghanistan strengthen its transit infrastructure, improve the investment environment, and expand regional cooperation in order to facilitate more active participation in this initiative. Furthermore, additional comparative studies on the roles of other countries along the Belt and Road routes may contribute to a deeper understanding of the geoeconomic dimensions of China's foreign policy.

Conflict of Interest Statement

The authors declare that there is no conflict of interest associated with this research.

غالب

(مجله بین المللی مطالعات حقوقی، سیاسی و روابط بین الملل)

صفحه اصلی مجله: www.ghalibjournal.com

ISSN

P: 2788-4155

E: 2788-6441

OPEN ACCESS

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.I.1.1>

ناشر: پوهنتون / دانش گاه غالب - هرات

مقایسه جای گاه افغانستان و پاکستان در طرح «یک کمربند و راه»

سیدنایل ابراهیمی^{۱*}، مصطفی عاقلی^۲، ماندانا تیشه یار^۳

۱. گروه روزنامه نگاری، پوهنزی / دانش کده ژورنالیزم و علوم ارتباطات، پوهنتون / دانش گاه رنا، کابل، افغانستان (نویسنده مسؤول:

nael.ibrahimi1394@gmail.com)

۲. گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، پوهنزی / دانش کده حقوق و علوم سیاسی، پوهنتون / دانش گاه رنا، کابل، افغانستان

(mustafa_aqeli@hotmail.com)

۳. گروه مطالعات آسیایی، دانش کده / پوهنزی بیمه عالی اکو، دانش گاه / پوهنتون علامه طباطبائی، تهران، ایران (mandana.tishehyar@gmail.com)

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

صص: ۲۸-۱

دریافت:

۱۴۰۴/۰۸/۳۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۱/۰۴

نشر:

۱۴۰۵/۰۲/۱۹

زمینه و هدف: افغانستان و پاکستان به مثابه دو کشوری که همواره روابط پُرچالشی داشته اند، برای بازیگران جهانی همیشه مورد توجه بودند. در گذشته کشورهای غربی، به ویژه امریکا به دنبال حضور در این کشورها بودند و می خواستند که این دو کشور را در چارچوب سیاست های نئولیبرالی به غرب وابسته سازند، امروزه چین با سیاست عمل گرای اقتصادی به دنبال سیاست نفوذ با استفاده از ابزارهای اقتصادی است. هدف این مقاله در چنین بستری، مقایسه جای گاه افغانستان و پاکستان در طرح «یک کمربند و راه» بوده است.

روش: روی کرد این پژوهش کیفی بوده و از فن تحلیل محتوای تفسیری بهره برده است. روش نمونه گیری این پژوهش هدف مند بوده و هم در مقام گردآوری داده ها و هم در مقام تجزیه و تحلیل، به گونه کیفی انجام شده است.

یافته ها: افغانستان و پاکستان به عنوان شریک های منطقه ای چین، توجه جدی پکن را به خود جلب کرده اند. موقعیت جغرافیایی افغانستان و پاکستان عمده ترین متغیر جهت محور قرار گرفتن هردو کشور در سیاست خارجی چین است. چین در چارچوب سیاست خارجی اقتصاد محور خود می کوشد با درگیر ساختن این دو کشور، یک وابسته گی متقابل اقتصادی ایجاد کند، تا بتواند از آن به مثابه یک نسخه بدل جهانی شدن غربی استفاده نماید. یکی از مهم ترین تفاوت های گاه این دو کشور، اهمیت برجسته تر پاکستان است، که به جز هدف اقتصادی، هدف سیاسی (کاهش نفوذ هند) را نیز سبب می شود.

نتیجه گیری: پاکستان و افغانستان هردو جای گاه مهمی در این طرح دارند. پاکستان توانسته

است خود را با سیاست خارجی اقتصادمحور چین وفق دهد؛ ولی افغانستان به‌رغم تلاش‌های چین با وابسته‌گی متقابل فاصله دارد.

کلیدواژه‌ها: ابتکار کمربند و راه، افغانستان، اقتصادمحور چین، پاکستان، نظریه وابسته‌گی متقابل، سیاست خارجی اقتصادمحور چین.

ارجاع به این مقاله: ابراهیمی، سیدنایل؛ عاقلی، مصطفی و تیشه‌یار، ماندانا. (۱۴۰۵). مقایسه جای‌گاه افغانستان و پاکستان در طرح یک کمربند و راه. فصل‌نامه علمی - پژوهشی غالب، ۱۵(۱): ۱-۲۸. <https://doi.org/10.58342/ghalibqi.V.15.I.1.1>

این مقاله تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 International License منتشر شده است.

۱. مقدمه

چین، میراث‌دار یکی از کهن‌ترین تمدن‌های جهان است، که با وجود چالش‌های درونی و بیرونی، تا امروز پیوسته ادامه داشته است. این کشور در تاریخ بلند خود با اُفت‌وخیزهای زیاد هم‌راه بوده است. برخی از این چالش‌ها، ریشه داخلی داشته و ناشی از رقابت‌های درونی پادشاهان چین بوده است، مانند دوره‌های بهار و پاییز^۱ (سابقی، ۱۳۹۲: ۱۱۴). برخی دیگر ریشه خارجی داشتند، مانند تصرف سرزمین چین و ورود به پکن در ۱۶۴۴ از سوی منچوها (وردی‌نژاد، ۱۳۹۰: ۱۰۳)، حمله انگلیس‌ها در سده نوزدهم (Kerr and Wiseman, 2018: 40)، حمله جاپان در سده بیستم (Qiu, 2006: 25) و مداخله روسیه از شمال و جداسازی مغولستان در سده بیستم (دریر، ۱۳۹۵: ۱۵)؛ با این‌همه، چین به خوبی توانست از همه این آزمون‌ها سر برآورده و جای‌گاه خود را به‌عنوان یک قدرت تمدنی در سطح جهان تثبیت نماید.

آغاز تثبیت جای‌گاه چین، انقلاب کمونیستی ۱۹۴۹ م. توسط مائو و یارانش بود، که چین را به‌عنوان یک کشور پیش‌رو، تثبیت کرد. این کشور در دوره مائو تصمیم گرفت راه خود را برود و از همین‌رو سیاست راه چینی را جای‌گزین سیاست همراهی با مسکو ساخت (Kerr and Wiseman, 2018: 49). در گام بعدی، در ۱۹۷۹ م. در دوره دنگ تصمیم بر آن شد که چین در مسیری پا بگذارد که با ارزش‌های جهان غربی دم‌ساز شده و بتواند افزون بر قدرت سیاسی، قدرت اقتصادی خود را بهبود بخشد. سومین گام در ۲۰۱۳ م. از سوی پینگ برداشته شد و اکنون در ادامه دست‌آوردهای گذشته، به دومین قدرت اقتصادی جهان مبدل شده است (سجادپور و نیایکی، ۱۳۹۷: ۲۴).

روایای چینی‌ها این است که از وضع موجود به پله‌های بلندتر بگذرند. یکی از این پله‌ها، طرح منحصربه‌فرد «ابتکار کمربند و راه» است که بیش‌تر از ۶۵ درصد جمعیت جهان را تحت پوشش قرار می‌دهد. هم‌چنین بر زنده‌گی ۴,۴ میلیارد تن تأثیر می‌گذارد (Amirahmadian, 2017) و ۲۱ تریلیون دالر

^۱ دوره بهار و پاییز به یک عصر تاریخی بسیار مهم و مشخص در چین اشاره دارد، که تقریباً از سال ۷۷۰ تا ۴۷۶ پیش از میلاد (نیمه اول سلسله ژوی شرقی) طول کشید. و نماد یک دوران انتقالی، گذار از نظم قدیمی به هرج‌ومرج، و هم‌زمان، شکوفایی عمیق فرهنگی و فلسفی است که پایه‌های فکری چین باستان را بنا نهاد.

گردش مالی دارد (شیدا، ۱۳۹۸). طرح «ابتکار کمربند و راه» در درازمدت، خطرهای احتمالی و مشکلات تأثیرگذار امنیتی دارد. چالش‌های امنیتی سنتی، مانند رقابت با قدرت‌های بزرگ منطقه‌یی و جهانی، مناقشات ارضی کشورهای تحت پوشش، آشفتگی سیاسی در منطقه و هم‌چنین، تهدیدهای غیر سنتی، مانند تروریسم و تندروی مذهبی، دزدی دریایی و جرایم سازمان‌یافته فراملی در این راستا ارزیابی می‌شوند.

از آن‌جا که افغانستان و پاکستان دو هم‌سایه دیواربه‌دیوار چین هستند و چین با هر دو کشور مناسباتی به درازای سده‌ها و حتی هزارها سال دارد، جغرافیای انسانی، سیاسی و طبیعی این دو کشور نقش پرهیزناپذیر در این طرح بزرگ دارند؛ از این‌رو، لازم است دانسته شود که این دو کشور چه اهمیتی دارند و آیا می‌توانند به موفقیت این طرح کمک نمایند، و یا آن‌که این دو کشور و یا هم یکی از این‌ها می‌تواند موفقیت این طرح را به تعویق بیندازد. ظاهراً چین به پاکستان تمایل بیش‌تر دارد؛ زیرا نمایان است که با پاکستان توافقات اقتصادی، تجاری و امنیتی فراوان دارد (Su and KaoT, 2015) و مهم‌ترین آن گواذر است که در آغاز سده ۲۱، چین برای توسعه این بندر، ۲۵۰ میلیون دالر هزینه کرد (قهرمانی و هم‌کاران، ۱۳۹۸: ۴۹ به نقل از: Haider, 2005: 7-96). در واقع، در حوزه جنوب آسیا، گواذر تنها یک بندر تجاری نیست، بل که یک پای‌گاه نظامی برای چین است تا بتواند هند را تحت نظارت داشته باشد؛ مگر چنین پیمان‌هایی با افغانستان ندارد و در برابر، این هند است که با افغانستان توافقات نام‌های سیاسی، امنیتی و اقتصادی - تجاری امضا نموده است. نمونه‌ه آن، امضای توافق‌نامه چابهار در ۲۰۱۶ م (امیری و شفقت‌نیا، ۲۰۲۱: ۱۷) و پیمان امنیتی کابل - دهلی^۱ در ۲۰۱۲ م. است.

درباره اهداف بلندمدت این طرح، دیدگاه‌های متفاوت وجود دارد. برخی آن را در مسیر اقتصاد چین و جهانی‌شدن چینی می‌دانند (آجیلی و هم‌کاران، ۱۳۹۶: ۶۳)؛ برخی دیگر آن را در مسیر سیاست و طرحی سیاسی و امنیتی برای محاصره هند دانسته‌اند (یزدانی و عبدی، ۱۴۰۰: ۸۸) و برخی آن را یک پروژه توسعه‌ی روزافزون چینی می‌دانند (Bhalla, 2020: 464). اهداف آن هرچه باشد، برای رابطه چین با افغانستان و پاکستان از یک‌سو و روابط افغانستان و پاکستان از سوی دیگر، پیامدهای اقتصادی، سیاسی و امنیتی دارد؛ بنابراین، لازم است تا جای‌گاه هرکدام از این کشورها در این طرح بزرگ سنجیده و مقایسه شود. پس، پرسش اصلی این است که: افغانستان و پاکستان چه جای‌گاهی در سیاست خارجی اقتصادمحور چین دارند؟

برای پاسخ‌گویی به پرسش پژوهش کوشیده شده است آثار مرتبط بررسی شوند تا دیده شود چه‌گونه به پرسش ما پاسخ داده‌اند. این آثار را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: دسته نخست بر

¹ Agreement Strategic Partnership between the Republic of India and Islamic Republic of Afghanistan, 2011

جای‌گاه پاکستان در این طرح پرداخته‌اند. برای نمونه، رضاپور و سیمبر (۱۳۹۷) باور دارند که این راه بریشم چین برای آن امکان می‌دهد تا سلطه خود را بر ساختار ژئواکونومیک کشوری مانند پاکستان تثبیت نماید و هدف سیاسی آن نیز رؤیای با تهدیدهای منطقه‌ی مانند هند و جهانی مانند روسیه و امریکا می‌باشد. این مقاله به افغانستان به‌عنوان یکی از هم‌سایه‌گان چین پرداخته است. جانسیز و رضاپور (۱۳۹۸) باور دارند که جای‌گاه پاکستان در این طرح ناشی از فرصت‌های توسعه‌ی و تعمیق روابط با پاکستان است که ظرفیت‌سازی برای برتری منطقه‌ی، تعامل هم‌زمان با شرق و غرب، ایجاد مسیرهای خشکی، متنوع‌سازی واردات انرژی و افزایش امنیت انتقال انرژی برای عرضه‌کننده‌گان و مصرف‌کننده‌گان در جهت تأمین منافع چین است.

دسته دوم بر جای‌گاه افغانستان در این طرح پرداخته‌اند. برای نمونه، کاظمی (۱۳۹۹) باور دارد که افغانستان به‌عنوان کشور حائل میان آسیای مرکزی و آسیای جنوبی، برای چین از مزیتی برخوردار است. واخان با توجه به مجاورت سرزمینی و امنیتی، نقش کلیدی در این ابتکار چینی بازی خواهد کرد. در این مقاله به جای‌گاه پاکستان در این طرح اشاره نشده است. هاشم‌زهی و آتش‌دست (۱۳۹۹) باور دارند که چین به دلیل رقابت با قدرت‌های بزرگ، کوشش می‌کند تا نقش آن‌ها را در افغانستان به حداقل برساند. از این‌رو، این طرح یک طرح امنیتی - اقتصادی است. این مقاله نیز به جای‌گاه پاکستان پرداخته است، چه رسد به مقایسه آن. داغینه (۱۴۰۱) باور دارد که ابتکار کمربند و راه چین ابربرنامه توسعه‌ی است تا چین بتواند از وابستگی زنجیره تأمین اقتصاد خود به دریای جنوبی رها شود و توسعه بخش غربی چین را با بخش شرقی متوازن سازد. اندیشه‌کده حنان (۲۰۲۳) باور دارد که جای‌گاه افغانستان در این طرح چینی ناشی از منابع طبیعی این کشور است. این بدان معناست که افغانستان جای‌گاه اقتصادی دارد. ارزاز (۲۰۱۹) جای‌گاه افغانستان برای چین در طرح ابتکار کمربند و راه را اقتصادی دانسته است. او هیچ اشاره‌ی به صورت مقایسه‌ی میان جای‌گاه افغانستان و پاکستان نمی‌کند.

دسته سوم بر جای‌گاه و نقش دو کشور پاکستان و افغانستان در این طرح پرداخته‌اند. برای نمونه واتکینز و شاران (۲۰۲۱) باور دارند که هر دو کشور جای‌گاه مهمی در سیاست خارجی چین دارند، مگر جای‌گاه این دو کشور را مقایسه نکرده‌اند. خادم‌شیرازی (۱۴۰۲) بر این باور است که هم افغانستان و هم پاکستان جای‌گاه مهمی در این طرح دارند. چند بخش این طرح در پاکستان اجرا می‌شود، مگر در افغانستان بیش از آن که اهمیتی اقتصادی داشته باشد، اهمیت امنیتی دارد.

این پژوهش با روش کیفی با بهره از تحلیل محتوای کیفی داده‌های کتابخانه‌ی، در صدد مقایسه جای‌گاه افغانستان و پاکستان در طرح بزرگ چین در چارچوب نظریه وابستگی متقابل است؛ از این‌رو، پژوهش کنونی به چهار بخش تقسیم شده است: ۱. رویکرد اقتصادمحوری در سیاست

خارجی چین؛ ۲. جای‌گاه افغانستان در طرح «ابتکار کمربند و راه» برای چین؛ ۳. جای‌گاه پاکستان در طرح «ابتکار کمربند و راه» برای چین؛ و ۴. مقایسه نقش هر دو کشور در طرح «ابتکار کمربند و راه» برای چین. یافته‌های پژوهش به گونه فشرده نشان می‌دهد که: هر دو کشور بیش‌تر به دلیل موقعیت جغرافیایی، توجه چین را جلب کرده‌اند؛ زیرا که چین با درک موقعیت این کشورها، به دنبال کاهش حضور غرب در افغانستان و پاکستان، رقابت با رقبای منطقه‌یی (مانند هند) و فرامنطقه‌یی و تحقق سیاست خارجی اقتصادمحور خود شده است. این نوشته در راستای سیاست‌گذاری منطقه‌یی افغانستان از این روی کارآمد است که می‌تواند اولویت و وزن جای‌گاه افغانستان را در سیاست خارجی چین در مقایسه با پاکستان نشان دهد.

۲. نظریه وابسته‌گی متقابل

نظریه وابسته‌گی متقابل در سال ۱۹۷۷ م، از سوی رابرت کوهن و جوزف نای در کتاب «قدرت و وابسته‌گی متقابل» مطرح شد، تا شرایط بین‌المللی بازیگران دولتی و غیر دولتی درگیر در سیاست جهان در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ میلادی را توضیح دهد. این نظریه بعدها پس از بازنگری به‌عنوان «وابسته‌گی متقابل پیچیده» مطرح شد (سیفی و محمدنیا، ۱۴۰۱: ۲۰۸)، که بسیاری آن را به متقارن و نامتقارن تقسیم کردند. در وابسته‌گی متقابل متقارن، حساسیت و هزینه، یا سود و زیان وابسته‌گی برای هر دو طرف تقریباً یک‌سان و برابر است، درحالی‌که در وابسته‌گی نامتقارن، سود و هزینه برای دو طرف نابرابر است.

نای و کوهن، وابسته‌گی متقابل پیچیده یا پلورالیزم را به‌عنوان گزارشی جدید از روابط بین‌الملل پیش‌نهاد کردند تا در کنار واقع‌گرایی اجرا شود و سه تفاوت کلیدی میان این دو روی‌کرد را مطرح کردند. نخست، وابسته‌گی متقابل پیچیده فرض می‌کند که کانال‌های متعدد برای دسترسی میان جوامع، از جمله شاخه‌های گوناگون دست‌گاه دولتی و هم‌چنین بازیگران غیردولتی، در برابر فرض دولت واحد، که مشخصه رئالیسم است، وجود دارد. دوم، وابسته‌گی متقابل پیچیده فرض می‌کند که برای بیش‌تر روابط بین‌المللی، قدرت از اهمیت پایینی برخوردار خواهد بود، برخلاف نقش مرکزی که قدرت در گزارش‌های واقع‌گرایانه از جهان داده می‌شود. سرانجام، تحت وابسته‌گی متقابل پیچیده، هیچ سلسله‌مراتبی از مسائل وجود ندارد. هر «حوزه موضوعی» ممکن است در هر زمان خاص در صدر دستور کار بین‌المللی باشد؛ در حالی‌که واقع‌گرایی فرض می‌کند که امنیت در همه‌جا وجود دارد و همیشه مهم‌ترین مسأله میان دولت‌هاست (Brown, 2019: 31-33).

نظریه وابسته‌گی متقابل که به هدف توضیح جهان چندلایه و چندبُعدی طراحی شده بود، کانون تحلیل خود را روابط اقتصادی امریکا-اروپا-چاپان در دوره جنگ سرد قرار داده و حساسیت و

آسیب‌پذیری را در مناسبات این سه قدرت آن زمان شناسایی کرده است. وابستگی متقابلی که این نظریه مطرح کرده، دو تعریف دارد: یکی وضعیتی است که در آن شرایط اقتصادی یک طرف به شرایط دیگری مشروط شده است و دوم، این که در صورت گسست، هزینه‌ها برای هر دو طرف افزایش یابد. حالت نخست را حساسیت و حالت دوم را آسیب‌پذیری نامیده‌اند (مینفلد و پالینز، ۲۰۰۳: ۱۱؛ به نقل از دهقانی‌فیروزآبادی و هم‌کاران، ۱۳۹۸: ۷۴).

به باور نویسنده‌گان و نظریه‌پردازان این نظریه، سیاست جهانی در دهه ۷۰ و ۸۰ را تنها با دیدگاه سیاست قدرت نمی‌توان شناخت. کوهن و نای باور دارند که در شرایط جدید، سیاست والا و سفلی (Brown, 2019: 144 See) رنگ باخته و دولت تنها بازیگر اصلی نیست، بل که اولویت‌ها و ترجیحات چندگانه و نیز بازیگرانی غیردولتی هستند که گاهی نقش بالاتر از دولت دارند. از این‌رو، ما با شبکه‌یی از ترجیحات و اولویت‌بندی موضوعات در دستور کار بین‌المللی و نیز بازیگرانی فراملی و فروملی، دولتی و غیردولتی روبه‌رو هستیم که شبکه سیاست جهانی را می‌سازند (Keohane and Nye, 20-21: 2012). مفاهیم اصلی این نظریه عبارت‌اند از: قدرت، حساسیت، آسیب‌پذیری، هزینه، تقارن و عدم تقارن (مشیرزاده، ۲۰۱۰: ۴۸؛ به نقل از دهقانی‌فیروزآبادی و هم‌کاران، ۱۳۹۸: ۷۴).

قدرت، در این نظریه تنها قدرت سیاسی و نظامی نیست، بل که انواع قدرت از اقتصادی، فن‌آوری و فرهنگی گرفته تا قدرت‌های سیاسی، اطلاعاتی، نظامی و امنیتی را شامل می‌شود. حساسیت، در این نظریه به سطح وابستگی و نیز توجه به اهمیت آن بسته‌گی دارد. حساسیت زیاد موجب تقویت وابستگی می‌شود؛ درحالی که حساسیت اندک موجب شکنندگی این وابستگی می‌شود. آسیب‌پذیری، به شرایطی بسته‌گی دارد که در آن کشورها وابستگی را از عدم وابستگی اهمیت بیش‌تر می‌دهند؛ زیرا باور دارند که حضور در شبکه‌های وابستگی است که سود بیش‌تری می‌کنند. هزینه، اشاره به وضعیتی دارد که کشورها گمان کنند در صورت عدم همکاری و کاهش وابستگی، هزینه‌های زیادی را متقبل می‌شوند. تقارن و عدم تقارن نیز به نزدیکی قدرت و ثروت کشورها اشاره دارد. تقارن، اشاره به برابری تقریبی در قدرت و ثروت و در نتیجه سود و زیان حاصل از وابستگی دارد؛ درحالی که عدم تقارن، اشاره به نابرابری در قدرت و ثروت و در نتیجه سود و زیان حاصل از وابستگی دارد.

از آن‌جا که این طرح با ماهیت اقتصادی و به هدف سیاسی و استراتژیک است، و کشورهای هدف را در یک وابستگی متقابل به هم قرار می‌دهد، این نظریه در مقایسه با نظریه‌های رقیب به‌تر می‌تواند آن را تبیین نماید.

۳. روش تحقیق

این پژوهش از گونه کیفی است و از تکنیک تحلیل محتوای تفسیری بهره برده است. روش نمونه‌گیری هدفمند بوده، روش گردآوری داده‌ها کیفی و شامل کتاب‌ها، مقالات پژوهشی و گزارش‌ها می‌باشد. داده‌های گردآوری شده، با استفاده از گام‌های عملی تحلیل محتوای تفسیری مورد تجزیه و تحلیل گرفته‌اند.

در گام نخست، خوانش عمیق و مکرر متون برای درک کلی معناهای نهفته در آن‌ها انجام شده است. پس از آن کُدگذاری باز براساس واحدهای معنایی صورت گرفته است. سپس، دسته‌بندی و مقوله‌سازی از مفاهیم استخراج شده صورت گرفته است. در گام بعدی، استخراج مضامین تفسیری، با توجه به زمینه اجتماعی و چارچوب نظری پژوهش صورت گرفته است، تا نویسندگان بتوانند مضامین مهم را شناسایی و مورد تحلیل قرار دهند. سرانجام، معنای لایه‌ی متن از طریق مقایسه مستمر داده‌ها و تفسیر نظری بازسازی شده است.

از دید اخلاقی، تا جایی که ممکن بوده است، نویسندگان کوشیدند، معیارهای علمی را رعایت و از جانب‌داری بپرهیزند.

۴. یافته‌ها

پس از گردآوری و تجزیه و تحلیل اسناد مرتبط، یافته‌ها در چند مور به‌خوبی جای‌گاه افغانستان و پاکستان را به صورت مقایسه‌ی نشان خواهند داد.

۴-۱. سیاست خارجی اقتصادمحور چین

دولت برآمده از انقلاب ۱۹۴۹ م. در چین را می‌توان مهم‌ترین مرحله در چین معاصر دانست. این انقلاب که از سوی کمونیست‌های چینی انجام شد، چین را به‌عنوان یک قدرت سیاسی جدی در سطح جهان تثبیت کرد. پس از آن، حضور دنگ شیائوپینگ^۱ در ۱۹۷۷ م. در حزب کمونیست، دگردیسی مهمی را در دولت چین پدید آورد؛ زیرا مسیر حرکت آن در دو حوزه داخلی و خارجی از این مقطع به بعد دُچار دگرگونی شد (سازمند و ارغوانی‌پیرسلامی، ۱۳۹۶: ۵۱). از زمان به قدرت رسیدن دنگ، چین اولویت سیاست خارجی خود را بر توسعه اقتصادی قرار داد (یزدانی و عبدی، ۱۴۰۰: ۸۸). اکنون سیاست خارجی این کشور دارای چند اصل مشخص است: احترام متقابل، عدم تجاوز دوطرفه، سود متقابل، هم‌زیستی صلح‌آمیز در روابط دیپلماتیک و مبادلات اقتصادی - فرهنگی با کشورهای

¹ Deng Xiaoping

دیگر (تسو، ۱۳۹۳: ۱۶۶). موارد بالا، اصول سازنده سیاست خارجی چین هستند. این کشور سیاست خود را در چارچوب این محورها تطبیق می‌نماید. چین بدین باور است که با سیاست قدرت نمی‌توان در جهان کنونی با دیگران به رقابت پرداخت. از این رو، به وابسته‌گی متقابل اقتصادی و هم‌بسته‌گی اجتماعی در سطح منطقه‌یی و جهانی پای فشرده و اصول بازار را در برخی از حوزه‌ها پذیرفت؛ چیزی که دیگران آن را «بازکردن درهای خود» می‌نامند.

چینی‌ها بدین فهم رسیدند که با شتاب روند جهانی‌شدن اقتصاد، جامعه بین‌المللی به سوی یک نظام چندقطبی در حال حرکت است؛ از این رو، حکومت‌های «صلح‌جو و اقتصادبنیان» چینی، با درک این که در جهان امروز گریزی از بازار جهان گستر نیست، با ایفای نقش مؤثر و ترفیق نیروهای داخلی و نیروهای جهانی‌شدن، زمینه‌ساز استفاده مناسب از کانال‌های چندگانه برای دولت و مردم چین شدند (میبدی و جوی‌آبادی، ۱۳۹۶: ۱۲). از زمان آغاز اصلاحات، اقتصاد عامل تعیین‌کننده در سیاست خارجی چین به‌شمار می‌رود. این عامل موتور محرکه تحرک و پویایی سیاست خارجی این قدرت در حال خیزش به‌شمار می‌آید (Asgarkhani et al, 2019: 209).

این کشور به‌عنوان دومین قدرت اقتصادی نظام بین‌الملل، که قدرت نظامی آن نیز هم‌سو با قدرت اقتصادی آن روبه‌رشد است، به‌منظور حفظ و تداوم رشد و توسعه خود ناگزیر به روی دست‌گیری سیاست خارجی نوین است. از همین رو از یک سو، به‌دنبال گریز مستقیم از رویارویی با امریکا است، از سوی دیگر، به‌دنبال تداوم رشد اقتصاد خود و تأمین کالاهای عمومی است، که تا پیش از این از سوی امریکا تأمین شده است (قهرمانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۴۰).

بلندپروازی دوره دنگ، در دوره شی جین پینگ نه‌تنها شدت یافت، بل که با نوع ویژه‌یی از بازی، یعنی سیاست قدرت نیز همراه شد. پینگ عزم دارد که چین را «به‌سوی رسالت تاریخی خود، یعنی دستیابی به عظمت گذشته و جای‌گاه برتر در سلسله‌مراتب قدرت در سطح جهانی» هدایت نماید (Ross & Bekkevold, 2016: 145 - 147). بسیاری از پژوهش‌گران او را از مهم‌ترین مهندسان ابراستراتژی چین می‌دانند، که دکترین خود را در قالب «روئای چینی»، «روئای آسیا پاسیفیک» و «ابتکار کمربند و راه» ارائه کرده است. بسیاری باور دارند که هدف چین از این برنامه‌ها، چیره‌گی بر جهان از راه دستیابی به قدرت اقتصادی برتر است (Ibid, 147). رهبر چین، بسیاری از برنامه‌های گونه‌گون را مطرح نموده و پی‌گیری کرد. این طرح‌ها عبارت‌اند از: «ساخت چین ۲۰۲۵»، «طرح ابتکار کمربند و راه» و «بورس نفت خام چین بر مبنای یوان»، که از دید او و دیگر رهبران چین، «روئای چینی» را محقق می‌سازند (Harris, 2018: 14).

چین با درک جهان وابسته به هم و نیاز روزافزون به انرژی کشورهای منطقه کوشیده است روابط خود را در سطح ملی و فراملی با کشورهای دیگر تقویت بخشیده و تنها از راه سیاست قدرت نبیند. از

همین‌رو، توسعه اقتصادی برای این کشور به اندازه قدرت نظامی اهمیت دارد؛ زیرا باور دارد که با کاهش تنش‌های موجود در روابط دوجانبه و چندجانبه با کشورهای منطقه و جهان، مسیر توسعه اقتصادی آن کشور نیز هم‌وار می‌شود (عاقلی و تاجیک، ۱۳۹۶: ۱۵۹). این رفتار چین همان چیزی است که نظریه وابستگی متقابل آن را «سود وابسته‌گی» می‌نامد؛ زیرا چین با در پیش گرفتن سیاست خارجی توسعه‌گرا و دیپلماسی اقتصادی کارآمد منطقه‌یی و فرامنطقه‌یی، می‌تواند هزینه‌های واگرایی را کاهش داده و سود هم‌گرایی و وابستگی متقابل را افزایش دهد. تحقق این اصل توأم با منافع، چین را به دومین قدرت اقتصادی جهان مبدل کرده‌است. با تداوم این روند، این کشور رقیب تمام‌عیار امریکا خواهد شد.

۴-۲. ابتکار کمربند و راه؛ سیاست اقتصادی جهان‌گستر چین

از دوهزار سال پیش، ژان جیانگ^۱ پادشاه چین، راه ابریشم را برپا کرد. این جاده برای تجارت کالاهای چینی از غرب به شرق کشیده شد (هاشم‌زهی و آتش‌دست، ۱۳۹۹: ۲۵۲). پس از پادشاه چین، شی جین‌پینگ^۲، رئیس‌جمهور چین، برای نخستین بار در قزاقستان در سال ۲۰۱۳ م، ایده راه جدید ابریشم و سپس در اندونزی ایده راه دریایی ابریشم سده ۲۱ را مطرح کرد. شی جین‌پینگ در قزاقستان از زیرساخت‌های بهبودیافته «کمربند اقتصادی راه ابریشم» به موازات جاده کهن به‌مثابه عاملی برای شکوفایی در مسیر جاده‌ها یاد کرد، که به‌عنوان راه باستانی ابریشم شناخته شده است. این نوآوری را «ابتکار کمربند و راه» نامیدند (بهرامی مقدم، ۱۳۹۹: ۵۵). این نوآوری پکن در جهت نهادینه‌سازی اهداف استراتژیک اقتصادی برای چین اهمیت زیاد دارد. در این مجمع، رهبرانی از ۲۹ کشور و نماینده‌گانی از ۱۳۰ کشور و ۷۰ سازمان بین‌المللی مشارکت داشتند. مجمع هم‌کاری بین‌المللی کمربند و راه به‌عنوان نهادی برای حضور یابی نمایندگان کشورهای و سازمان‌های مرتبط بین‌المللی شکل گرفته است. «تطبیق این طرح بزرگ، می‌تواند نفوذ چین بر اقتصاد جهانی را چند برابر کند» (Miller, 2017: 39).

نام این برنامه بلندمدت از دو بخش تشکیل شده است: ۱. «کمربند» آن نیز از «کمربند اقتصادی راه ابریشم»؛ شامل مسیرهای زمینی در آسیای مرکزی؛ ۲. «راه» آن از «راه ابریشم دریایی سده بیست‌ویکم» شکل گرفته است که شامل مسیرهای دریایی از جنوب شرقی آسیا تا جنوب آسیا بوده و سپس خاورمیانه و آفریقا کشیده می‌شود. این برنامه به چین کمک می‌کند تا نظم اقتصادی نوین را با محوریت چین در سطح منطقه‌ای و جهانی پایه‌گذاری کند؛ زیرا اجرای این برنامه بخش‌های

¹ Zhanjiang

² Xi Jinping

گونه‌گونی از قاره‌های آسیا، افریقا و اروپا را به هم پیوند زده و امکان دسترسی چین به بازارهای جدید را فراتر از قاره‌ها فراهم می‌سازد. این برنامه هم‌چنان به چین کمک می‌کند تا به منابع و انرژی جدید برای دهه‌های آینده دسترسی یابد (Ekman, 2017).

چین با تطبیق این سیاست اقتصادی، می‌تواند نفوذ اقتصادی خود را گسترده و محکم‌سازد؛ زیرا این طرح شامل سه راه است که هر کدام به چین یاری می‌رساند تا به اهداف بلندمدت خود دست یابد: راه آهن، راه جاده‌یی و راه دریایی. راه آهن، راه ارتباط میان چین و اروپا است. کار آن مراحل اجرایی خود را گذرانده و ژجیانگ^۱ را با لندن پیوند می‌زند و قرار است در طول اجرای این ابرپروژه، شش راه‌گذر اقتصادی راه‌اندازی شود: ۱. چین، مغولستان و روسیه؛ ۲. چین، آسیای مرکزی و آسیای غربی؛ ۳. چین و هند؛ ۴. چین و پاکستان؛ ۵. چین، بنگلادش و میانمار؛ ۶. راه زمینی آسیای-اروپایی. در کل، در دو مسیر خشکی و دریایی، چندین پروژه در زمینه‌های متفاوت زیر چتر «ابتکار کمربند و راه» پوشش خواهد یافت. این پروژه چینی، ۲۱ تریلیون دلار گردش مالی دارد. «هم‌چنین ۶۸ کشور، ۶۲ درصد جمعیت جهان یا ۴,۴ میلیارد تن، ۹۰۰ پروژه و ۴۰ درصد تولید ناخالص جهان را دربر می‌گیرد. درواقع، پروژه‌های در نظر گرفته شده برای اجرای این ابتکار توسط بانک‌های دولتی چین و یک مجموعه از صندوق‌های چندجانبه و دولتی، مانند صندوق راه ابریشم، بانک توسعه زیرساخت آسیایی و بانک توسعه بریکس تأمین خواهد شد؛ از این رو، بانک‌های سیاسی دولتی چین نقش مهمی در تأمین بودجه پروژه‌های اجرای ایده بزرگ راه ابریشم جدید ایفا خواهند کرد» (جمشیدی و خاتمی، ۱۳۹۹: ۱۱).

جاده خشکی این برنامه از شی آن^۲ در نواحی مرکزی چین آغاز شده و پس از گسترش به سوی غرب، از استان گانسو^۳ و دو شهر خورگاس^۴ و ارومچی^۵ در استان سین‌کیانگ می‌گذرد. این جاده سپس به سوی جنوب غربی رفته و پس از گذر از آسیای مرکزی، شمال ایران، عراق، سوریه و ترکیه را پشت سر می‌گذارد. از استان بسفر در استانبول گذشته، بلغارستان و رومانی، جمهوری چک و آلمان را طی می‌کند. پس از آن به هالند کشیده و سرانجام به ونیز ایتالیا می‌رسد (Brugier, 2014: 63).

راه دریایی از گوانجو^۶ در استان فوجیان^۷ چین آغاز می‌شود، پس از گذر از استان‌های گوانگ دونگ^۸ گانسو و هاینان^۱ به تنگه مالاکا در جنوب می‌رسد. هم‌چنین پس از گذر از کوالالامپور به

¹ Zhejiang

² Xi'an

³ Gansu

⁴ Khorghas

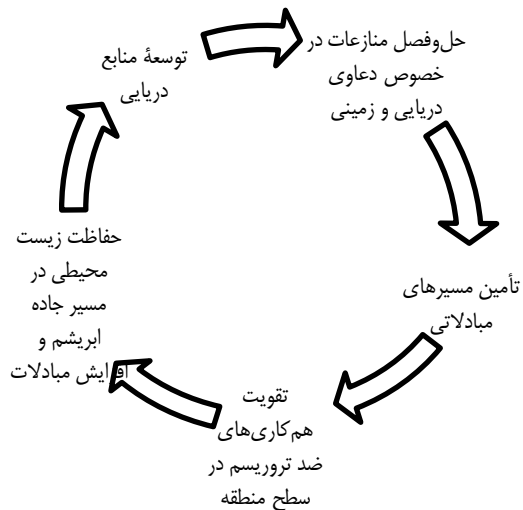
⁵ Urumqi

⁶ Guangzhou

⁷ Fujian

⁸ Guangdong

سوی کلکته رفته و از اقیانوس هند به نایروبی در کنیا، پس از آن از شاخ افریقا گذشته و به دریای سرخ می‌رود (جمشید و خاتمی، ۱۳۹۷: ۹). این طرح در ابعاد گوناگون چون اقتصادی و سیاسی، امنیتی و فرهنگی، تجاری و تمدنی فعالیت می‌کند. در چارچوب این طرح، زمینه‌های هم‌کاری‌های غیراقتصادی به صورت زیر قابل دسته‌بندی هستند:

(یزدانی و عبدی، ۱۴۰۰: ۹۸)

چین با تحقق و تطبیق این سیاست، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های تجاری خارج از قلمرو داخلی خویش، بیش‌تر از گذشته مساعد می‌سازد. با آن‌که چین قدرت دوم اقتصادی در جهان است، اما با این پروژه عظیم، به دست‌آوردهای متنوع در حوزه اقتصادی و حتا سیاسی دست خواهد یافت. با وجود تلاش‌های پی‌گیر چین بابت اجرای این پروژه، امریکا و اروپا بسیج شدند و علیه این طرح فعالیت می‌کنند. این کشورها، در ۲۰۲۲ م. شش صد میلیارد دلار تعهد کردند تا با ارائه طرح بدیل، در تقابل با ابرپروژه چینی مصرف شود.

۴-۳. جای گاه افغانستان در ابتکار کمر بند و راه چین

گرچه روابط چین و افغانستان پیشینه هزاران ساله دارد (مروتی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۷)، با این‌همه افغانستان برای یک مدت نقش مهمی در سیاست خارجی چین داشت؛ زیرا از دوره داوودخان تا دوره مجاهدین، شوروی بازیگر اصلی در این کشور به‌شمار می‌آمد. مسکو در سطوح گوناگون چون

¹ Hainan

سیاسی، اقتصادی و امنیتی درگیر بود و امریکا نیز کشوری بود که به دنبال زمین‌گیر کردن شوروی در افغانستان بود. دهه ۹۰ میلادی که اوج جنگ‌های داخلی در افغانستان بود، پکن را نگران کرد، زیرا می‌هراسید که تشدید درگیری‌ها و ناامنی‌ها در افغانستان، به خاک آن کشور سرایت کند. همین موضوع بود که توجه چین به افغانستان را جلب کرد. پکن از سین کیانگ هراس داشت که بی‌ثباتی افغانستان به آن تاثیر نگذارد (شفیعی و دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۸۲) مگر جز پستی‌بانی اندک از دولت افغانستان کار دیگری نکرد.

با حمله ۱۱ سپتامبر و سپس حضور امریکا در افغانستان، چین سیاست هم‌کاری با افغانستان را در سطح بلندتری روی دست گرفت. دولت پسابین افغانستان را که معمار اصلی آن امریکا و شرکای بین‌المللی‌اش بودند، پستی‌بانی اقتصادی کرد و کوشید در بازسازی افغانستان سهم بگیرد. چین با فرستادن کمک و سرمایه‌گذاری عظیم، حکومت حامد کرزی را پستی‌بانی نمود. از راه همه کانال‌ها، روابط چین و افغانستان به تدریج عمیق شده و اهمیت افغانستان برای چین افزایش یافت (هائوشنگ، ۲۰۱۶: ۸). از آن جایی که چین یک کشور بالنده و در حال خیزیدن بود و باید در نهادهای بین‌المللی زیر نفوذ امریکا حضور می‌داشت، نیاز بود از برنامه امریکا در افغانستان پستی‌بانی نماید؛ باین‌همه، پیمان‌های دو جانبه افغانستان با امریکا (پیمان امنیتی کابل- واشنگتن^۱ و پیمان استراتژیک کابل- واشنگتن^۲) و چندین کشور غربی (بریتانیا، ایتالیا، کانادا، آلمان و فرانسه) و نیز کشورهای غیرغربی متحد امریکا (هند، کوریا جنوبی و جاپان)؛ و نیز ایجاد پای‌گاه در مناطق مهم افغانستان نگرانی چین را برانگیخت. این نگرانی از ۲۰۰۹ م. شدت گرفت و در ۲۰۱۲ م. با آمدن پینگ در قدرت، وارد مرحله تازه‌یی شد؛ مگر حضور امریکا در افغانستان تا ۲۰۲۱ م. سبب شد که دو مسیر از کشورهای جنوبی و شمالی افغانستان بگذرد، نه از افغانستان. این بدان معنا نیست که افغانستان در سیاست خارجی چین جای‌گاه کانونی نداشته باشد. در واقع، زمانی که در ۲۰۱۴ م، بخش زیادی از نیروهای امریکا و ناتو از افغانستان خارج شدند، چین کوشید جای امریکا را پر نماید. از آن زمان، افغانستان در بخشی از دیپلماسی نوین هم‌سایه‌گی چین جای گرفت (هائوشنگ، ۲۰۱۶: ۸-۹).

چین با بهره‌گیری افغانستان در طرح ابتکار کمربند و راه، خواهان کاهش حضور و نقش بازیگران عمده جهانی از مسیر توسعه و رشد اقتصادی برآمده است. چینی‌ها به دنبال دست‌یابی به منابع و ذخایر زیرزمینی افغانستان هستند (هاشم‌زهی و آتش‌دست، ۱۳۹۹: ۲۵۹). از همین‌رو در سال‌های گذشته روی مس عینک و ده‌ها پروژه دیگر سرمایه‌گذاری کردند و کوشیدند از منابع افغانستان

¹ Security and Defense Cooperation Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan

² Enduring Strategic Partnership Agreement Between the United States of America and The Islamic Republic of Afghanistan, 2012, U.S. Department of State

بهره‌برداری نمایند. کاری که در ۲۰ سال حضورشان امریکایی‌ها انجام دادند. کفایت به یورانیوم هلمند و سنگ آهک این کشور توجه شود، که تا چه میزانی می‌توانست امریکا را یاری رساند. یکی از گزینه‌هایی که منجر به حضور چین در افغانستان شده، هند است. دهلی به‌عنوان شریک راه‌بردی کابل پس از ۲۰۰۱ م، هم‌واره در سطوح گوناگون افغانستان را کمک کرده است. باین‌همه، چین می‌کوشد گام‌های مؤثرتری را در افغانستان نسبت به هند بردارد. فراهم‌سازی زمینه توسعه اقتصادی گسترده‌تر، یکی از گزینه‌های هم‌کاری چینی‌ها برای افغانستان پنداشته می‌شود. این‌که این سیاست‌ها چه قدر به سود کابل تمام شود، امری است که استلزام داشتن یک سیاست معینی را می‌طلبد. گزینه دوم که زمینه را برای حضور افغانستان در طرح اقتصادی چین برجسته ساخته بود، افزایش حضور نظامی امریکا است. چین با حضور و تداوم نظامی امریکا در افغانستان مخالف بود. نفوذ نظامی واشنگتن در کابل، با اهداف پکن در تناقض قرار داشت (محمدنیا و پورحسن، ۱۴۰۲: ۱۱۲).

امریکا نیز با در نظر گرفتن اهداف و مواضع خود، یک طرح هم‌مانند مطرح کرده بود تا بتواند نفوذ روسیه را بر منابع انرژی منطقه آسیای مرکزی کاهش دهد. طرح امریکا از ترکمنستان شروع و با گذر از افغانستان و پاکستان به هند می‌رسد که در صدد است تا افزون بر انتقال انرژی از آسیای میانه به هند از راه افغانستان، دیگر شبکه‌های ترابری را مدنظر قرار دهد (امیراحمدیان و صالحی‌دولت‌آباد، ۱۳۹۵: ۳۳).

با این وضعیت، چین در پرتو نظریه وابسته‌گی متقابل، می‌کوشد تا با مدل تازه خویش، منفعت دوجانبه را در این طرح به نمایش بگذارد. زمانی که امریکا رقیب بالقوه چینی‌ها می‌کوشد نقش چین را در مناسبات منطقه‌یی و جهانی کم‌رنگ سازد، پکن نیز بی‌تفاوت نمی‌ماند. نوآوری ابتکار کمربند و راه، کشورهای واقع در مسیر تاریخی راه ابریشم را در خود شامل ساخته و از این مسیر، می‌کوشد در راستای اهداف و منافع کشورهای منطقه نقش‌آفرینی کند. کابل در هم‌سایه‌گی پکن، با توجه به موقعیت جغرافیایی و نقطه عطف قدرت‌های منطقه‌یی و فرامنطقه‌یی، جای‌گاه ارزنده دارد. با مشارکت کابل در طرح ابتکار کمربند و راه امکان سرمایه‌گذاری چندین میلیارد دلاری پکن برای پروژه‌های زیربنایی در افغانستان فراهم می‌شود.

۴-۴. جای‌گاه پاکستان در ابتکار کمربند و راه چین

پاکستان و چین متحدان دیرینه یک‌دیگر هستند و از رابطه‌یی سود می‌برند که به‌ترین توصیف برای آن اصطلاح «بی‌مانند» است. چین بیش از ۶۰ سال است در زمینه‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی با پاکستان روابط نزدیک دارد. این کشور تأمین‌کننده اصلی تسلیحات هسته‌یی و متعارف پاکستان در

طول این دوره بوده است. افزون بر این، چین مرتب پیوندهای اقتصادی‌اش با پاکستان را افزایش می‌دهد، طوری که به تأمین مالی بیش از دوصد پروژه در این کشور کمک کرده است. توسعه بزرگ‌راه قره‌قوروم، پروژه ذغال‌سنگ سارا، سد باشا^۲ و ساخت بندر گوادر در آب‌های عمیق در ساحل ولایت بلوچستان پاکستان از جمله این پروژه‌ها است. گوادر حرکت راه‌بردی چین بود و این نگرانی برخی کشورها را برانگیخت. هند بر این باور است که چین با استفاده از این بندر، در آب‌های عمیق به توسعه قدرت دریایی خود در اقیانوس هند چشم دارد. پکن در ۲۰۰۱ م، توافق گوادر را امضا کرد. هم‌چنین، بیش از دو صد میلیون دالر در ساخت بزرگ‌راه ساحلی سرمایه‌گذاری کرد که در نتیجه، گوادر را به بندر کراچی وصل می‌کند (مصعب، ۱۳۹۷: ۹۵). با این‌همه، موقعیتی که پاکستان در منطقه دارد، مستلزم علاقه‌مندی بیش‌تر چین است و چین به‌دنبال سیاست توسعه‌گرا در سطح جهان است که سیاست‌های این کشور فراتر از اقیانوس هند و جنوب آسیا می‌شود (افخمی، ۱۳۹۷: ۹۶).

با کنترل بندر گوادر برای یک دوره ۴۰ ساله، چین به‌خوبی می‌تواند جای پای در اقیانوس هند به دست آورد. با این‌که چین و پاکستان شایعات مبنی بر پای‌گاه دریایی را رد کردند، با توجه به ارتباطات استراتژیک نزدیک بین دو کشور و هم‌کاری دریایی در حال‌گسترش در سال‌های اخیر، چنین احتمالی نمی‌تواند نادیده گرفته شود (Chaturvedy, 2017: 2; Kardon, Kennedy and Dutton, 2020).

چین و پاکستان درباره مسائل منطقه‌یی و بین‌المللی یک اجماع استراتژیک دارند. نخستین آزمایش هسته‌یی هند در سال ۱۹۷۴ م. ابعاد تازه‌یی به محیط منطقه‌یی بخشید و موازنه استراتژیک را در جنوب آسیا تغییر داد. از آن زمان به بعد، چین برای برپایی موازنه در برابر هند در جنوب آسیا، تبدیل به پیش‌برنده اصلی بسیاری از تسهیلات و برنامه‌های تکنالوژیک، موشکی و هسته‌یی پاکستان شد. هم‌کاری‌های چین، پاکستان را قادر ساخت تا به ساخت موشک‌های کوتاه‌برد و میان‌برد اقدام نماید. سطح روابط چین و پاکستان از روند آرام و یک‌دست برخوردار بوده است. با آن‌که چین اقدامات خود را تنها جنبه اقتصادی و تجارتي داده، اما باعث نگرانی کشورهای منطقه از جمله هند و سپس ایالات متحده شده است. موجودیت روابط پایدار چین با پاکستان، از سوی هند، یک محاصره به‌شمار می‌رود که ممکن است در آینده خالی از پیامدهای امنیتی منفی نباشد. چین در بازی‌های منطقه‌یی هیچ‌گاه دست از هم‌کاری با پاکستان برنمی‌دارد. از آن رو که جنوب آسیا هسته اصلی منافع چین به‌شمار می‌رود، پکن می‌کوشد با ایجاد ائتلاف منطقه‌یی از نفوذ بیش‌تر در این منطقه برخوردار باشد (همان: ۹۷)، و نفوذ رقیب‌های اصلی خود را باید در مناطق پیرامون خنثا کند و نگذارد که به

¹ The Coal Project

² Bhasha Dam

داخل این کشور رخنه کنند. چین تا حدودی تحولات ایالت سن‌کیانگ را ناشی از عوامل جنوب آسیا می‌داند. رهبران چین روابط خود با پاکستان را در اولویت قرار داده‌اند. آنان مدعی‌اند که چین از هیچ‌نوع هم‌کاری برای پاکستان دریغ نمی‌کند.

پس از اتحاد استراتژیک امریکا با هند، چین احساس خطر کرد. چین و هند به‌عنوان دو رقیب در منطقه، می‌کوشند تا از قدرت‌یابی یک‌دیگر با استفاده از موانع گوناگون جلوگیری نمایند؛ بنابراین چین برای پاسخ به اتحاد امریکا و هند، اتحاد خود با پاکستان را تعمیق بخشید و به ارزش ۶۰ میلیارد دلار در پاکستان سرمایه‌گذاری کرد. این‌گونه از روابط، تأثیرات مستقیم بر چه‌گونه‌گی سیاست خارجی چین دارد (عاقلی و تاجیک، ۱۳۹۶: ۱۵۱). با توجه به منفعت‌های دوجانبه در گذشته میان چین و پاکستان، اکنون پکن قصد دارد از راه بندر گوادر به دریای عرب دست یابد و پروژه راه ابریشم آسی خود را در پاکستان گسترش دهد. این بندر به‌گونه‌ی طراحی شده که می‌تواند حجم زیادی از کانتینرها را از راه ترابری اقتصادی چین و پاکستان منتقل کند (ابراهیمی، ۱۳۹۹: ۱۰۲). پاکستان در ابتکار کمربند و راه، به دلایل گوناگون یکی از مهم‌ترین کشورهاست. نخست، پاکستان تنها کشوری است که پروژه‌های زیرساختی را ذیل طرح ابتکار کمربند و راه طراحی و اجرا نموده است. دوم، پاکستان به لحاظ جغرافیایی در نقطه تلاقی سه منطقه (جنوب آسیا، آسیای مرکزی و خاورمیانه) جای دارد و می‌تواند نقش حیاتی در اجرای موفقیت‌آمیز و تبدیل شدن به یک مرکز تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی ایفا نماید. سوم، این‌که پاکستان به دلیل گسترده‌گی سرزمینی و جمعیت در این پروژه، قابل توجه می‌باشد و این چشم‌انداز که این کشور به بازار بزرگ مصرف‌کننده محصولات چینی تبدیل خواهد شد را ترسیم می‌کند (اسکندران، ۱۳۹۸).

اسلام‌آباد مانع اصلی در تقابل با رقیب منطقه‌ی چین در جنوب آسیا به‌شمار می‌رود. پاکستان هسته‌ی، برای رضایت چین به‌عنوان سپر در اختلافات مرزی پکن - دهلی عمل می‌کند؛ هم‌چنین گوادر پاکستان، به‌عنوان شریک راه‌بردی پکن، میزبان دومین پای‌گاه نیروی دریایی چین می‌باشد. پکن بیش از ۶۵ میلیارد دلار در ساخت‌وساز در پاکستان به‌عنوان بخشی از ابتکار کمربند و راه متعهد شده است. حجم کل تجارت میان پکن - اسلام‌آباد بیش از ۱۲,۰۶ میلیارد دلار است که در مقایسه با سال ۲۰۲۱م؛ که به دلیل کووید ۱۹ به ۱۰,۱۴ میلیارد دلار رسیده بود، نزدیک به ۱۹ درصد افزایش یافته است. اسلام‌آباد در توسعه این ابرپروژه چینی، نقش مرکزی بازی می‌کند. این کشور ضمن این‌که شریک راه‌بردی چین است، با تطبیق این سیاست، دسترسی پکن را به اسلام‌آباد فراهم می‌سازد. پاکستان در چارچوب طرح ابتکار کمربند و راه، نیازهای انرژی چین را تأمین می‌کند. کمربند اقتصادی راه ابریشم نوین، به‌واسطه منافع ملی چین هدایت می‌شود، اما توانایی دارد که در زمینه کاهش نقایص زیربنایی، بهبود ارتباطات و رشد اقتصادی پاکستان، نقش آفرینی کند.

۴-۵. مقایسه جای‌گاه افغانستان و پاکستان در طرح ابتکار کمربند و راه چین

افغانستان اهمیت بسیاری برای چین دارد؛ زیرا مرز واخان، که نزدیک شهر اقتصادی کاشغر است، می‌تواند راه چین را به آسیای مرکزی، اروپا و آب‌های گرم خلیج فارس از طریق افغانستان باز نماید. به سخن دیگر، افغانستان در قالب راه ابریشم جهانی، یک پُل جدید سرزمینی اوراسیایی برای چین ارائه خواهد داد (آجیلی و موسوی کیا، ۱۳۹۷: ۱۸). اشرف غنی، رئیس‌جمهوری افغانستان در اکتبر ۲۰۱۴ م، به شی‌جین پینگ، رئیس‌جمهوری چین، پیش‌نهاد داد که یک راه ترابری میان کشوری در نوک شرقی واخان درست کنند. پیوند افغانستان به آسیای مرکزی از راه توسعه ارتباط زمینی مستقیم میان چین، اروپا و آب‌های گرم خلیج فارس با استفاده از مسیرهای راه‌آهن و جاده‌یی، چین را به یک بازیگر جدی و توانمند در منطقه تبدیل خواهد کرد (همان؛ به نقل از محمدی، ۱۳۹۴: ۶-۸).

افغانستان در روزگار قدیم نیز نقشی بارز در راه تاریخی ابریشم بازی می‌کرد، چنان‌که افغانستان در دو مسیر این راه نقش مهم داشت. در مسیر جنوبی راه ابریشم که با گذشتن از مرزهای کشور چین نخست وارد قرقیزستان سپس فرغانه شده و پس از گذر از راه بالیخ و آلمالیخ و اترار به سمرقند، بخارا، جیحون، باکتريا (بلخ امروزی) و سپس به مرو و به سرخس می‌رسید. از سرخس به سوی نیشابور، گرگان، ری، هگمتانه، قزوین، زنجان، اردبیل، تبریز و ایروان می‌رفت. سپس از ایروان به ترابوزان و بندرهای شام از یک سو و از سوی دیگر با گذر از مناطق مانند کنگاور، بیستون، فرمیس، قصر شیرین به بغداد و نقاط گوناگون دیگر کشور عراق امروزی منتهی می‌شد. مسیر فرعی دیگر راه ابریشم از بلخ به سوی دره شکاری می‌رفت و با گذر از آن به سوی بامیان، کابل، پیشاور و سرانجام به هند می‌رفت (رهنورد، ۱۳۹۷).

افغانستان در طرح نوین ابریشم، اهمیت و جای‌گاه گذشته خویش را باز می‌یابد؛ زیرا این کشور در دو مسیر از سه مسیر اصلی این راه قرار دارد و این خود بیان‌گر اهمیت نقش افغانستان در این پروژه است؛ افغانستان در جغرافیایی جای دارد که در میان دو مسیر شمالی (تاجیکستان) و جنوبی (پاکستان) قرار گرفته است.

از سوی دیگر، پاکستان به دلیل رقابت با هند، به‌طور طبیعی در محور چین قرار گرفته و برای موفقیت پروژه ابتکار کمربند و راه کوشش می‌نماید. این پروژه برای پاکستان از لحاظ سیاسی و اقتصادی با اهمیت شمرده می‌شود. با این همه، چین از دیرزمان بدین سو پاکستان را به‌عنوان هم‌کار استراتژیک پذیرفته است. چین نفوذ سیاسی قابل توجه در اسلام‌آباد داشته و از این‌رو می‌تواند در مسائلی که میان افغانستان و پاکستان حل‌نشده مانده، نقش بازی کند. پکن برای رشد بیش‌تر اقتصادی و تطبیق موقفانه این پروژه، نیازمند ثبات در کشورهای پیرامون است. هم‌چنین، رشد

افراطیت خطر جدی به ثبات جدی چین خواهد بود. از این‌رو، چین به این باور است که ثبات در افغانستان و پاکستان موجب کاهش رشد تروریسم در منطقه خواهد شد (مرکز مطالعات استراتژیک وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی افغانستان، ۱۳۹۶: ۵-۶).

این طرح از چهار دیدگاه، ژئوپلیتیک و امنیتی، اجتماعی و اقتصادی، برای پاکستان، مهم و قابل بررسی است. ۱. از لحاظ ژئوپلیتیک، چین و پاکستان به دلیل وابستگی امنیتی ویژه پاکستان به چین، با یکدیگر مرتبط می‌باشند؛ ۲. از نظر امنیتی، چین نقش مثبتی در توسعه پاکستان بازی می‌کند، با این همه اعتماد تنها زمانی شکل خواهد گرفت که نفوذ سیاسی یا نظامی چین در پاکستان به حداقل برسد. هرچند با توجه به مسائل امنیتی ملی پاکستان، تا کنون بیش‌تر تحلیل‌گران نفوذ سیاسی چین را تهدید تلقی نکرده و تأثیر آن بر توسعه صلح‌آمیز را مثبت دانسته‌اند؛ ۳. از دید اجتماعی و فرهنگی به نظر می‌رسد که در این حوزه، اختلافاتی میان نخبه‌گان و طبقه کارگر هست؛ درحالی‌که سیاست‌گذاران از این طرح پشتیبانی می‌کنند، طبقه پایین‌تر نسبت به این طرح احساس ناراحتی و سوتفاهم دارند. با این‌که چین برای ارتقای فرهنگ کوشش می‌کند، اما فقدان ارتباطات محلی، ضعف وجهه‌سازی و دیپلماسی عمومی چین آشکار است. با این‌که چین به‌عنوان قدرت موفق و با نفوذ در جامعه جهانی مطرح شده، اما تناقضات در این مورد به‌ویژه در جامع، ناپایدار و پُراشوبی چون پاکستان، باید در نظر گرفته شود؛ ۴. از لحاظ اقتصادی سه گروه در این حوزه هستند؛ حامیان فعالی که این طرح را فرصتی برای تغییر بازی می‌بینند و خوش‌بینانه بر این باورند که این گستره می‌تواند رفاه و توسعه برای پاکستان به ارمغان بیاورد. گروه‌های محتاط‌تر، بین منتقدان، احتمال خطر مالی طرح و ایجاد فرصت‌های توسعه، در تضاد قرار دارند، از این‌رو از هم‌کاری محتاطانه پشتیبانی می‌کنند. گروه دیگری که مخالف و ضد پروژه^۱ CPEC هستند، ابتکار کمربند و راه را بحرانی برای روابط فعلی و به‌طور مشخص، چین را تهدیدی برای پاکستان می‌دانند (اسکندران، ۱۳۹۸).

باید افزود که افغانستان افزون بر موقعیت جغرافیایی، از منظر سیاسی و امنیتی نیز برای چین مهم است. نگرانی پکن از سین‌کیانگ و منابع زیرزمینی افغانستان، از محدود مواردی اند که سبب می‌شوند توجه چین بیش‌تر به سوی افغانستان معطوف شود. «ابتکار کمربند و راه» نه تنها از لحاظ اقتصادی، سیاسی و امنیتی برای افغانستان از اهمیت بالایی برخوردار است، بل که در روند بازسازی، انکشاف و تأمین صلح و امنیت در این کشور نیز می‌تواند تأثیرگذار باشد. دولت‌مردان چین همیشه تأکید داشته‌اند که این پروژه تنها به چین منحصر نمی‌شود، بل که می‌تواند متعلق به هر کشوری باشد. پاکستان هم به‌عنوان شریک راه‌بردی چین، جای‌گاه محوری در این پروژه دارد. پکن آشکارا و بارها تأکید کرده است که بی‌ثباتی منطقه، تأثیر منفی بر روند تحقق این پروژه دارد. بندر گوادر که

¹ China-Pakistan Economic Corridor

بخشی از استراتژی «رشته مروارید» چین پنداشته می‌شود، در کنار محافظت از امنیت هر دو کشور در برابر هند، نقش کلیدی در راستای سیاست استراتژیک دریایی چین بازی می‌کند. این بندر کلیدی‌ترین نقطه برای تطبیق و تحقق این پروژه چینی می‌باشد. روی هم‌رفته، این ابتکار چین، به حضور متقابل پکن با کابل و اسلام‌آباد، نیاز جدی دارد.

۵. مناقشه

یافته‌های پژوهش کنونی نشان می‌دهد که هم افغانستان و پاکستان در پروژه «ابتکار کمربند و راه» از اهمیت چشم‌گیری برخوردارند؛ مگر هیچ‌یک از آثار بررسی‌شده و نیز آثار گردآوری‌شده که در این پژوهش تجزیه و تحلیل شده‌اند افغانستان و پاکستان را مقایسه نکرده و اهمیت این دو کشور را در سیاست خارجی چین برجسته نکرده‌اند. هریکی، یکی از نوشته‌ها و آثار مرتبط نشان دادند که چین در پاکستان دنبال چیست و یا در افغانستان چه منفعتی دارد. با این وجود، نه در بُعد سیاسی، نه در بُعد اقتصادی و یا ابعاد دیگر، جای‌گاه این دو کشور را مقایسه نکرده‌اند. از این‌رو مقایسه جای‌گاه افغانستان و پاکستان از اهمیت برخوردار می‌شود؛ چیزی که مقاله کنونی در صدد آن بود و به نظر می‌رسد توانسته باشد اهمیت و جای‌گاه افغانستان و پاکستان را در سیاست خارجی چین، به‌ویژه طرح یک کمربند و راه نشان دهد.

۶. نتیجه‌گیری و پیش‌نهادها

۶-۱. نتیجه‌گیری

پروژه «ابتکار کمربند و راه» با توجه به پویایی محیط بین‌الملل، تغییردهنده معادله در مناسبات جهانی تلقی می‌شود. این طرح بلندپروازانه، از ۲۰۱۳ م. رسماً آغاز شد. سپس با نقشه‌ریزی دو مسیر «خشکی و دریایی» به دنبال احیای «جاده ابریشم قدیم» است. چین با درپیش گرفتن سیاست خارجی اقتصادمحور در چارچوب این ابتکار، می‌خواهد به بازارهای آسیایی، اروپایی و آفریقایی مسلط شود. این طرح تریلیون دلری پکن، با منافع بسیاری از کشورها عجین شده است. شماری از هم‌سایه‌گان و متحدان منطقه‌یی چین، جزو موافقان این طرح به‌شمار می‌روند. صف مخالفان این پروژه طولانی است و طرح‌های بدیل علیه این سیاست چینی، ارائه کرده‌اند.

باتوجه به دغدغه این مقاله، باید تصریح کرد که چین به دنبال معماری نظم نوین اقتصادی در جهان است و می‌کوشد تا نظم امریکامحور را با چالش روبه‌رو سازد. یافته‌های نوشته کنونی نشان می‌دهد که کشورهای هم‌سایه جای‌گاه محوری در طرح «ابتکار کمربند و راه» دارند. از این میان، افغانستان و پاکستان به‌عنوان شریک‌های منطقه‌یی چین، توجه جدی پکن را به خود جلب کرده‌اند.

موقعیت جغرافیایی افغانستان عمده‌ترین متغیر جهت محورقرارگرفتن در سیاست خارجی چین است. پکن بابت تحقق طرح اقتصادی خویش، به افغانستان نیاز جدی دارد. از سوی دیگر، پاکستان جدا از موقعیت جغرافیایی، متحد متعهد منطقه‌ی چین است. اسلام‌آباد با محوریت پکن، سال‌های متمادی است که علیه دهلی موضع‌گیری می‌کند. دهلی در هم‌سویی با واشینگتن، یک تهدید علیه پکن شناخته می‌شود. حضور اسلام‌آباد در طرح ابتکار کمربند و راه برای به چالش کشی دهلی، پکن را متعهدتر از هر زمان دیگر می‌سازد. افزون بر این، پکن به حضور فعال کابل و اسلام‌آباد در این پروژه، ضرورت دارد. این نوشته در چارچوب نظریه وابسته‌گی متقابل، نشان می‌دهد که بازی میان چین با افغانستان و پاکستان، برد-برد خواهد بود. چین برای تحقق اهداف عملیاتی خویش، به هر دو کشور نیاز دارد. همچنین افغانستان و پاکستان، بابت توسعه اقتصادی به پشتیبانی چین در چارچوب ابتکار کمربند و راه چشم دوخته‌اند. با آن که هر دو کشور در متن این طرح جای دارند، اما پاکستان افزون بر موقعیت جغرافیایی، به دلیل رقابت هند، بیش‌تر مورد توجه چین است؛ بنابراین، اسلام‌آباد در تناسب با کابل، با اندک تفاوت در جای‌گاه بلندتر نشسته است.

۶-۲. پیش‌نهادهای

پیش‌نهاد کاربرد: به دست‌گاه سیاست‌گذاری خارجی افغانستان پیش‌نهاد می‌شود که روی مزایا و معایب این موضوع کار کنند. این کار سیاست‌گذران باید با یک گروه پالیسی‌ساز از وزارت‌خانه‌ها و نهادهای مربوط و صاحب‌نفع انجام شود. در زمانی که کشورهای آسیایی راه خود را می‌روند و طرحی مانند یک کمربند و راه می‌سازند و در آن سهم می‌شوند، چرا افغانستان منفعل عمل کند.

پیش‌نهاد پژوهشی: در عرصه پژوهشی، پژوهش‌گران پیش‌نهاد می‌کنند که علت تأخیر افغانستان در حضور مؤثر این طرح باید مورد پژوهش قرار گیرد. افغانستان با وجود جای‌گاه ویژه خود چرا نتوانسته است، از حضور خود بهره لازم را ببرد؟

تضاد منافع

نتایج این پژوهش با هیچ فرد حقیقی و حقوقی تعارض منافع ندارد. از هیچ نهاد دولتی و خصوصی نیز حمایت مالی دریافت نکرده است.

ORCID

Nael ibrahimi

 <https://orcid.org/0009-0002-7284-394X>

Mustafa Aqli

 <https://orcid.org/0009-0008-8221-7612>

Mandana Tishehyar

 <https://orcid.org/0000-0002-8171-6240>

منابع

۱. ابراهیمی، سیدنایل. (۱۳۹۹). «رویارویی امریکا و چین در جنوب آسیا و تاثیر آن بر کاهش امنیت افغانستان از ۲۰۰۳ - ۲۰۱۸». فصل‌نامه دیپلماسی و مطالعات بین‌الملل. ۱۸ (۵). ۹۱ - ۱۰۹.
۲. ارزاز، عرفان. (۲۰۱۹). «افغانستان و ابتکار کمربند و راه چین، مرکز مطالعات استراتژیک وزارت خارجه افغانستان». شماره ۱۳ - ۱۴، قابل دریافت از: <https://www.academia.edu/47696668/>
۳. اسکندران، منصوره. (۱۳۹۸). «ابتکار یک کمربند و یک راه در پاکستان: فرصت‌ها و چالش‌ها». قابل دریافت در پیوند: <https://www.iess.ir/fa/analysis/1938/>
۴. افخمی، محبوب‌الله. (۱۳۹۷). «ائتلاف‌های جدید قدرت‌های بزرگ در جنوب آسیا و پیامدهای امنیتی آن بر افغانستان از ۲۰۰۱ - ۲۰۱۸». فصل‌نامه علمی - پژوهشی زن. ۸، ۹ (۱). قابل دریافت در پیوند زیر: <https://www.research.ru.edu.af/da/doi/full/119/607ea676e0498/91>
۵. امیراحمدیان، بهرام؛ صالحی دولت‌آباد، روح‌الله. (۱۳۹۵). «ابتکار جاده ابریشم جدید چین (اهداف، منافع و چالش‌ها)». فصل‌نامه مطالعات روابط بین‌الملل. ۳۶ (۹). ۹ - ۴۲.
۶. اندیشه‌کده حنان. (۲۰۲۳). «منافع اقتصادی چین در افغانستان تحت حاکمیت طالبان». قابل دریافت: <https://hannantt.ir>
۷. تسکون، تسو. (۱۳۹۳). سیاست خارجی جمهوری خلق چین؛ نگاه تطبیقی به سیاست خارجی قدرت‌های بزرگ (تاثیرات داخلی و خارجی). ترجمه عسکر قهرمان‌پور. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر ایران.
۸. جمشیدی، محمد؛ خاتمی، حسام. (۱۳۹۹). «نقش ابتکار "یک کمربند - یک راه" در نظم نوین اقتصادی چین». فصل‌نامه سیاست. ۱ (۵۰). ۱ - ۲۰.
۹. خادم‌شیرازی، فاطمه. (۱۴۰۲). نقش چین در تحول اقتصاد افغانستان. مرکز بین‌المللی مطالعات صلح، قابل دریافت در پیوند زیر: <https://peace-ipsc.org/fa>
۱۰. داغینه، سعید. (۱۴۰۱). «افغانستان در مدار یک کمربند - یک جاده». قابل دریافت: <https://inn.ir/2/156>
۱۱. دریر، جون توفل. (۱۳۹۵). سیاست و حکومت در چین. ترجمه فریبرز ارغوانی سلامی و فاطمه فروتن. تهران: نشر مخاطب.
۱۲. دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال و هم‌کاران. (۱۳۹۸). «روابط هند و امریکا از منظر وابستگی متقابل». پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل. ۲ (۷). ۶۷ - ۱۰۴.

۱۳. رضایور، دانیال؛ جانسیز، احمد. (۱۳۹۸). «تأثیر کریدور اقتصادی چین - پاکستان بر اقتصاد کشورهای عربی خاورمیانه». فصلنامه مطالعات آسیای جنوب غربی. ۸ (۲). ۱۶۱ - ۱۹۲.
۱۴. رضایور، دانیال و سیمبر، رضا. (۱۳۹۷). «ابتکار جاده ابریشم نوین چین؛ فرصت‌ها و تهدیدها برای ایران، پاکستان و قزاقستان». دوفصلنامه مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل. ۱۱ (۱). ۱۵۷ - ۱۸۵.
۱۵. رهنورد، محمدیوسف. (۱۳۹۷). «نقش افغانستان در مسیر پروژه یک کمربند و یک جاده». قابل دریافت در پیوست: <https://8am.media/fa/afghanistans-role-in-the-belt-and-road-project/>
۱۶. سابقی، علی محمد. (۱۳۹۶). **جامعه و فرهنگ چین**. ج ۱. تهران: انتشارات بین‌المللی الهدی.
۱۷. سازمند، بهاره؛ ارغوانی پیرسلامی، فریبرز. (۱۳۹۶) **سیاست خارجی جهانی و منطقه‌ای چین در قرن بیست و یکم**. تهران: مؤسسه انتشارات دانش‌گاه تهران.
۱۸. سجادپور، محمد کاظم؛ نیکی، آسیه. (۱۳۹۷). «چین و افراط‌گرایی برگرفته از آسیای مرکزی». فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۱۰۳، ۲ - ۳۵.
۱۹. سیفی، عبدالمجید؛ محمدنیا، محمد. (۱۴۰۱). «وابستگی متقابل پیچیده: چارچوبی برای تحلیل روابط هند و هند و ایالات متحده». فصلنامه سیاست خارجی. ۳ (۳۶). صص ۲۰۳ - ۲۳۰.
۲۰. شفیع، نودر؛ دولت‌آبادی، روح‌الله صالحی. (۱۳۹۵). «تبیین دیپلماسی جدید همسایگی چین نسبت به افغانستان». فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز. شماره ۹۴. ۷۱ - ۱۰۲.
۲۱. شیدا، وانگ؛ کای، پیتر. (۱۳۹۸). **مجموعه مقالات چین، چشم‌انداز اقتصادی کمربند جاده ابریشم**. ترجمه ابوالفضل غیاث‌وند. تهران: مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری.
۲۲. عاقلی، مصطفی؛ تاجیک، کاکه. (۱۳۹۶). **اقتصادمحوری در سیاست خارجی چین. ژورنال مطالعات استراتژیک**. شماره ۱۷. ۱۴۳ - ۱۶۲.
۲۳. قهرمانی، محمد جواد و هم‌کاران. (۱۳۹۸). «نقش کریدور اقتصادی چین - پاکستان از منظر جایگاه نوین چین در نظام بین‌الملل». مجله پژوهش‌های جغرافیایی سیاسی. ۴ (۴). ۳۹ - ۵۹.
۲۴. کاظمی وریج، مریم. (۱۳۹۹). «بررسی نقش کریدور واخان افغانستان در طرح یک کمربند - یک راه چین». جغرافیا و روابط انسانی. ۳ (۳). ۲۳۳ - ۲۵۳. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26453851.1399.3.3.16.5>
۲۵. محمدنیا، مهدی؛ پورحسن، ناصر. (۱۴۰۲). «خروج نظامی ایالات متحده از افغانستان و چرخش به شرق آسیا؛ گذار به هژمونی اجباری». فصلنامه مطالعات بین‌المللی. ۱ (۲۰). ۱۰۱ - ۱۲۴. <https://doi.org/10.22034/isj.2023.380859.1952>

۲۶. مروتی، سمیه و هم‌کاران. (۱۴۰۱). «روابط افغانستان و چین: تغییر به سمت شراکت استراتژیک». فصل‌نامه مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، س چهارم. شماره ۱۲، ۱-۲۹. <https://www.sid.ir/paper/1516564/fa>

۲۷. مصعب، سیدنجیب الله. (۱۳۹۷). سیاست خارجی چین در قبال افغانستان. عازم، چاپ اول، کابل. ۲۸. میبیدی، حسین پوراحمد؛ جوی آبادی، محمود خانی. (۱۳۹۴). «اقتصاد سیاسی سیاست خارجی چین در عصر جهانی‌شدن اقتصاد». فصل‌نامه رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۳ (۸)، ۱۱-۳۹.

۲۹. واتکینز، اندریو؛ شاران، تیمور. (۲۰۲۱). «افغانستان پس از ۲۰۲۱، تهاجم بر آرزوها و جاه‌طلبی منطقه‌ای چین و یا چالش‌های امنیتی؟». قابل دریافت در پیوند: <file:///C:/Users/PC/Desktop>

۳۰. وردی نژاد، فریدون و هم‌کاران. (۱۳۹۰). ازدهای شکیبا: چین دیروز، امروز و فردا. چ دوم. تهران: انتشارات اطلاعات.

۳۱. هاشم‌زهی، نوروز؛ آتش دست، محمد. (۱۳۹۹). «جایگاه افغانستان در طرح چینی ابتکار کمربند - راه (با تأکید بر راهکارهای رسانه‌ای)». پژوهش‌نامه رسانه بین‌الملل، ۶ (۵)، ۲۴۷-۲۶۷. <https://sid.ir/paper/1001774/fa>

۳۲. هائوشنگ، ژاو. (۲۰۱۶). «افغانستان و دیپلوماسی نوین همسایگی چین». ژورنال مطالعات استراتژیک، شماره ۱۷، ۷-۳۲.

۳۳. یزدانی، عنایت‌الله؛ عبیدی، منا. (۱۴۰۰). «ابتکار کمربند - راه چین و منافع جمهوری اسلامی ایران». فصل‌نامه علمی سیاست جهانی، ۲ (۱۰)، ۸۷-۱۳۰.

34. Agreement on Strategic Partnership between the Republic of India and the Islamic Republic of Afghanistan. (2011). Retrieved from <https://www.mea.gov.in/bilateral->

35. Asgarkhani, A. M., Ghahramnai, M. J., & Ghaderi Hajat, M. (2019). Geo-economic analysis of China's foreign policy. *Geopolitics Quarterly*, 14(4), 209-233. Retrieved from https://journal.iag.ir/article_82989_719cc3c928e127589fab5cf80e457a4e

36. Bhalla, M. (2020). Thinking about the Indian Ocean and the Mausam Initiative. *India Quarterly: A Journal of International Affairs*, 76(3), 361-374.

37. Brown, C. (2019). *Understanding international relations* (5th ed.). New York, NY: Bloomsbury Academic.

38. Brugier, C. (2014). *China's way: The new Silk Road*. Retrieved from European Union publications.

39. Chaturvedy, R. R. (2017). China's strategic access to Gwadar Port: Pivotal position in Belt and Road. *RSIS Commentary*. Retrieved from <https://www.rsis.edu.sg>

40. Dutton, P. A., et al. (2020). *China maritime report no. 7: Gwadar: China's potential strategic strongpoint in Pakistan*. Newport, RI: China Maritime Studies Institute.

41. Ekman, A., Nicolas, F., Semam, J., Defais, G., Kastouéva-Jean, T., Bahcecik, S. O., & Nallet, C. (2017). *Three years of China's new Silk Roads*. Paris: IFRI.

42. Enduring Strategic Partnership Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan. (2012). Washington, DC: U.S. Department of State. Retrieved from <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/02/12-704-Afghanistan-Relations.pdf>
43. Harris, J. R. (2018). Who leads global capitalism? The unlikely rise of China. *Class, Race and Corporate Power*, 6(1), Article 8.
44. Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2012). *Power and interdependence* (4th ed.). New York, NY: Oxford University Press.
45. Kerr, P., & Wiseman, G. (2018). *Diplomacy in a globalizing world: Theory and practice*. New York, NY: Oxford University Press.
46. Miller, T. (2017). *China's Asian dream: Empire building along the New Silk Road*. London: Zed Books.
47. Qiu, J. (2006). The politics of history and historical memory in China–Japan relations. *Journal of Chinese Political Science*, 11(1), 25–53.
48. Ross, R. S., & Bekkevold, J. I. (2016). *China in the era of Xi Jinping: Domestic and foreign policy challenges*. Washington, DC: Georgetown University Press.
49. Security and Defense Cooperation Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan. (2014). Washington, DC: U.S. Department of State. Retrieved from <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/244487.pdf>

References

1. Agreement on Strategic Partnership between the Republic of India and the Islamic Republic of Afghanistan. (2011). Retrieved from <https://www.mea.gov.in/bilateral->
2. Afkhami, Mahbubullah. (2018). “New Alliances of Great Powers in South Asia and Their Security Implications for Afghanistan (2001–2018).” *Rana Scientific-Research Quarterly*, 8–9(1). Available at: <https://www.research.ru.edu.af/da/doi/full/119/607ea676e0498/91> [In Persian]
3. Aghili, Mostafa; Tajik, Kaka. (2017). “Economy-Centeredness in China’s Foreign Policy.” *Journal of Strategic Studies*, No. 17, 143–162. [In Persian]
4. Amir Ahmadian, Bahram; Salehi Dowlatabadi, Ruhollah. (2016). “China’s New Silk Road Initiative (Objectives, Interests, and Challenges).” *Quarterly of International Relations Studies*, 36(9), 9–42. [In Persian]
5. Arzaz, Erfan. (2019). “Afghanistan and China’s Belt and Road Initiative.” Center for Strategic Studies, Ministry of Foreign Affairs of Afghanistan, No. 13–14. Available at: <https://www.academia.edu/47696668/> [In Persian]
6. Asgarkhani, A. M., Ghahramnai, M. J., & Ghaderi Hajat, M. (2019). Geo-economic analysis of China’s foreign policy. *Geopolitics Quarterly*, 14(4), 209–233.
7. Bhalla, M. (2020). Thinking about the Indian Ocean and the Mausam Initiative. *India Quarterly*, 76(3), 361–374.
8. Brown, C. (2019). *Understanding international relations* (5th ed.). New York, NY: Bloomsbury Academic.
9. Brugier, C. (2014). China’s way: The new Silk Road. European Union publications.
10. Chaturvedy, R. R. (2017). China’s strategic access to Gwadar Port. RSIS Commentary.
11. Daghineh, Saeed. (2022). “Afghanistan in the Orbit of One Belt–One Road.” Available at: <https://inn.ir/2/156> [In Persian]

12. Dehghani Firoozabadi, Seyed Jalal et al. (2019). "India–U.S. Relations from the Perspective of Interdependence." *Iranian Journal of International Relations*, 7(2), 67–104. [In Persian]
13. Dreyer, June Teufel. (2016). *Politics and Government in China*. Tehran: Mokhtab Publications. [In Persian]
14. Dutton, P. A., et al. (2020). *China maritime report no. 7: Gwadar*. Newport, RI.
15. Ebrahimi, Seyed Nayel. (2020). "The U.S.–China Confrontation in South Asia..." *Quarterly Journal of Diplomacy and International Studies*, 18(5), 91–109. [In Persian]
16. Ekman, A., et al. (2017). *Three years of China's new Silk Roads*. Paris: IFRI.
17. Enduring Strategic Partnership Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan. (2012).
18. Eskandaran, Mansoura. (2019). "One Belt One Road Initiative in Pakistan..." [In Persian]
19. Ghahramani, Mohammad Javad et al. (2019). "The Role of the China–Pakistan Economic Corridor..." *Journal of Political Geography Research*, 4(4), 39–59. [In Persian]
20. Hannan Think Tank. (2023). "China's Economic Interests in Afghanistan under Taliban Rule." [In Persian]
21. Harris, J. R. (2018). Who leads global capitalism? *Class, Race and Corporate Power*, 6(1).
22. Hashemzahi, Nowruz; Atashdast, Mohammad. (2020). "Afghanistan's Position in China's Belt and Road Initiative..." *Journal of International Media Studies*, 6(5), 247–267. [In Persian]
23. Jamshidi, Mohammad; Khatami, Hesam. (2020). "The Role of the 'One Belt, One Road' Initiative..." *Politics Quarterly*, 50(1), 1–20. [In Persian]
24. Kazemi Varij, Maryam. (2020). "Examining the Role of Afghanistan's Wakhan Corridor..." *Geography and Human Relations*, 3(3), 233–253. [In Persian]
25. Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2012). *Power and interdependence* (4th ed.).
26. Kerr, P., & Wiseman, G. (2018). *Diplomacy in a globalizing world*.
27. Khadem Shirazi, Fatemeh. (2023). *The Role of China in the Transformation of Afghanistan's Economy*. [In Persian]
28. Marvati, Somayah et al. (2022). "Afghanistan–China Relations..." [In Persian]
29. Meybodi, Hossein Pourahmad; Juyabadi, Mahmoud Khani. (2015). "The Political Economy of China's Foreign Policy..." [In Persian]
30. Miller, T. (2017). *China's Asian dream*.
31. Mohammadian, Mehdi; Pourhasan, Naser. (2023). "The U.S. Military Withdrawal..." [In Persian]
32. Mosab, Seyed Najibullah. (2018). *China's Foreign Policy toward Afghanistan*. [In Persian]
33. Qiu, J. (2006). The politics of history... *Journal of Chinese Political Science*, 11(1), 25–53.
34. Rahnavard, Mohammad Yousuf. (2018). "The Role of Afghanistan..." [In Persian]
35. Rezapour, Danial; Jansiz, Ahmad. (2019). "The Impact of the China–Pakistan Economic Corridor..." [In Persian]
36. Rezapour, Danial; Simbar, Reza. (2018). "China's New Silk Road Initiative..." [In Persian]

37. Ross, R. S., & Bekkevold, J. I. (2016). *China in the era of Xi Jinping*.
 38. Sabeqi, Ali Mohammad. (2017). *Society and Culture of China*. [In Persian]
 39. Sajjadpour, Mohammad Kazem; Niaki, Asieh. (2018). "China and Extremism..." [In Persian]
 40. Sazmand, Bahareh; Arghavani Pirsalami, Fariborz. (2017). *China's Global and Regional Foreign Policy...* [In Persian]
 41. Security and Defense Cooperation Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan. (2014).
 42. Seifi, Abdulmajid; Mohammadian, Mohammad. (2022). "Complex Interdependence..." [In Persian]
 43. Shafiei, Nouzar; Salehi Dowlatabadi, Ruhollah. (2016). "Explaining China's New Neighborhood Diplomacy..." [In Persian]
 44. Tsukun, Tsu. (2014). *Foreign Policy of the People's Republic of China*. [In Persian]
 45. Vardi Nejad, Fereydoun et al. (2011). *The Patient Dragon*. [In Persian]
 46. Wang, Shida; Cai, Peter. (2019). *Collected Articles on China*. [In Persian]
 47. Watkins, Andrew; Sharan, Timor. (2021). "Afghanistan after 2021..." [In Persian]
 48. Yazdani, Enayatullah; Abdi, Mona. (2021). "China's Belt and Road Initiative..." [In Persian]
 49. Zhao, Haosheng. (2016). "Afghanistan and China's New Neighborhood Diplomacy." [In Persian]
-